

Jasmina Pekić¹**Jasmina
Kodžopeljić**Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Univerziteta u Novom
Sadu**DISTINKTIVNI PROFIL PORODICA
AKADEMSKI DAROVITIH ADOLESCENATA**

Istraživanje prikazano u ovom radu pretenduje da ispita prirodu relacija određenih karakteristika porodičnog funkcionisanja i akademske darovitosti, u cilju izoštravanja slike o distinktivnom profilu porodica sa darovitim detetom. U specifikovanju karakteristika porodičnog funkcionisanja, izbor je sveden na sledeće varijable: vaspitni stilovi roditelja, porodična podrška, koroditeljski odnosi, porodična kohezivnost i adaptabilnost i porodična afektivna vezanost. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 358 srpskih gimnazijalaca (177 akademski darovitih učenika i 181 prosečan učenik). Akademski daroviti adolescenti odabirani su na osnovu dva kriterijuma: IQ 120 i više na Kibernetičkoj bateriji testova inteligencije KOG 3 i odličan opšti školski uspeh. Prosečnim učenicima su smatrani oni čiji se IQ na pomenutoj bateriji nalazio u rasponu 90-110, a školski uspeh je bio niži od odličnog. Ispitivanje prostora varijabli porodičnog funkcionisanja obavljeno je primenom sledećih instrumenata: Skala vaspitnih stavova (VS skala), Upitnik percipirane porodične podrške (PSS-Fa), Upitnik koroditeljske saradnje (CFO), Upitnik porodične kohezivnosti i fleksibilnosti (FACES III) i Upitnik porodične afektivne vezanosti (IIBV). Dobijeni rezultati sugerišu da postoje značajne razlike u načinu funkcionisanja porodica sa akademski darovitim i porodica sa prosečnim adolescentom. Prvi tip porodica odlikuje veća izraženost toplo-popustljivih vaspitnih postupaka roditelja, u prvom redu majke, viši stepen suportivnosti u koroditeljstvu, te viši nivo porodične kohezivnosti, kao i siguran obrazac porodičnog afektivnog vezivanja, u čijoj osnovi počiva pozitivniji model sebe i drugih. Nalaz da daroviti učenici iziskuju niži stepen porodične podrške nije iznenađujući ukoliko se zna da je jedna od tri njihove suštinske karakteristike samostalnost, shvaćena kao minimalno oslanjanje na podršku drugih u aktivnostima ovladavanja domenom darovitosti.

ključne reči: akademska darovitost, daroviti adolescenti, porodični kontekst darovitosti¹ Adresa autora:
jpekic@ff.uns.ac.rsPrimljeno: 13. 06. 2014.
Primljena korekcija:
27. 07. 2014.
Prihvaćeno za štampu:
28. 07. 2014.

Sa dovođenjem sredinskih činilaca u fokus teorijskog proučavanja darovitosti, zaslugom kontekstualističkog pristupa, konceptualni okvir darovitosti biva postavljen na najširu moguću osnovu. Time je ostvaren ne samo potpuniji uvid u kompleksnu prirodu konstrukta darovitosti, već su se otvorile mogućnosti za posmatranje darovitosti kao potencijala čije ostvarenje zavisi od raznovrsnih interakcija intrapsihičkog plana darovitog pojedinca sa sredinskim kontekstom. Preciznije rečeno, za razliku od nekadašnjeg „fiksiranja” darovitosti unutar intrapsihičkih okvira, moderna shvatanja insistiraju na posmatranju ovog fenomena kao razvojnog procesa koji beleži postupno prerastanje potencijala u izuzetan učinak. Ova transformacija je u značajnoj meri determinisana specifičnom konstelacijom sredinskih faktora, među kojima se u prvom redu ističu združeni uticaji porodice i škole. Naime, meta-analize svetskih istraživanja na temu obrazovanja darovitih izvide zaključak da u odsustvu podrške porodice škola najčešće podbacuje u pokušajima celovitog razvijanja potencijala darovite dece (Freeman, 1979), zbog čega se navodi da se uloga porodice, kao sredinskog faktora razvoja darovitosti, vrednuje više nego uloga škole (Coleman & Cross, 2005). Otkrivanje opštih obrazaca po kojima porodica podupire razvoj darovitosti, postaje daleko izvodljivije ukoliko se darovitost smesti u okvire određenog domena njenog manifestovanja. Otuda se u ovom radu proučava određeni složaj porodičnih „facilitatora” darovitosti koja se aktualizuje u akademskim domenima, ili drugim rečima, doprinos koji porodica ima u dostizanju akademske izvrsnosti.

Definisanje akademske darovitosti

Nakon što je postalo jasno da poistovećivanje darovitosti sa konstruktom inteligencije vodi uprošćenju predstavi o njenoj stvarnoj prirodi, dalji naponi u potpunijem sagledavanju darovitosti odražavali su tendenciju zauzimanja šire perspektive koja bi omogućila prepoznavanje darovitosti i izvan okvira opšte inteligencije. Jedan od prvih pravaca širenja konceptualnog okvira darovitosti vezuje se za naznačavanje specifičnih akademskih sposobnosti kao područja u kome je moguće identifikovati izuzetan učinak i/ili potencijal (Marland, 1972). Sam pojam akademske darovitosti neretko se upotrebljava u prilično širokom značenju i predstavlja svojevrsno uporište grube klasifikacije domena darovitosti. Naime, široko određenje akademske darovitosti susreće se u okviru često naznačavane dihotomije akademska/neakademska darovitost, koja implicira da se prvi tip odnosi na izvrsnost u jednom ili više akademskih subdomena (nastavnih predmeta) koji podrazumevaju visoku opštu inteligenciju (matematika, jezik, naučne discipline), dok se neakademska darovitost vezuje za oblasti u kojima je zapaženi učinak moguć i u odsustvu visokih vrednosti kvocijenta inteligencije (muzika, umetnost, sport) (Gray-Fow, 2005; Winner, 1996; Winner & Martino, 2000). Pomenuta dihotomija ne podrazumeva da

su „neakademski” domeni manifestovanja darovitosti izuzeti iz kurikuluma formalnih obrazovnih sistema, već razlozi ovakvog njihovog imenovanja potiču od saznanja o relativnoj nezavisnosti umetničkih i sportskih vidova darovitosti od nivoa razvijenosti opšte inteligencije, što najčešće implicira i osrednji školski učinak dece darovite u ovim domenima.

Za razliku od pomenute definicije, koja bi se mogla označiti kao *deskriptivna*, ekstenzivno definisanje ovog pojma, koje potiče iz dihotomije u okviru Renzullijeve Konceptije tri prstena (Renzulli, 2005), moglo bi se navesti kao *eksplikativna* definicija akademske darovitosti. Naime, polaznu osnovu za uobličavanje Renzullijeve konceptije predstavlja razlikovanje tzv. školske i kreativno-produktivne darovitosti. U kontekstu ovakve podela, školska darovitost predstavlja sposobnost lakog ovladavanja nastavnim sadržajima, koja se manifestuje kao uspeh u rešavanju testova znanja i izvršavanju školskih zadataka (Renzulli, 1986, prema Kerr, 2009; Renzulli, 2005). Slično razgraničavanje manifestacija darovitosti susrećemo i u nekim novijim koncepcijama, koje potcrtavaju „dva puta koja darovita deca mogu da slede” (Callahan & Miller, 2005, p. 38). Reč je, naime, o darovitosti u akademskim aktivnostima i darovitosti koja dolazi do izražaja u inovativnim rešenjima problemskih situacija. Prva kategorija u skladu je sa tradicionalnim shvatanjem izvrsnosti u školskim okvirima, koje darovite učenike opisuje u terminima izuzetnih sposobnosti za usvajanje i sintetizovanje novih znanja. Preciznije rečeno, učenici koji slede ovaj „put” razvoja visokih potencijala, upravljaju se potrebom za intelektualnom stimulacijom čije se zadovoljenje nalazi u ovladavanju velikom količinom znanja iz određene oblasti, pri čemu, najčešće, izostaje generisanje kreativnih produkata. U terminima Sternbergove klasifikacije intelektualnih sposobnosti, ova kategorija darovitosti u pogledu svoje kognitivne prirode korespondira sa visoko razvijenim analitičkim sposobnostima, dok se njen pojavni oblik može dovesti u relaciju sa jednim ili više domena iz Gardnerove teorije multiplih inteligencija (npr. visoko razvijena lingvistička i/ili logičko-matematička inteligencija itd.) (Callahan & Miller, 2005).

Osim deskriptivnog i eksplikativnog definisanja akademske darovitosti za svrhu njene demarkacije u odnosu na neakademske i kreativne vidove talenta, ovaj pojam dobija svoje značenje i u okviru operacionalnih definicija, koje nude manje ili više precizna uputstva za identifikaciju učenika darovitih u akademskim okvirima. Iako se izvestan broj autora zalaže za operacionalizovanje ovog konstrukta posredstvom multiplih kriterijuma (Howley, Howley, & Pendarvis, 1986, Reynolds & Birch, 1977, Richert, Alvino, & McDonnel, 1982, svi prema Feldhusen & Jarwan, 2000), diskursi na ovu temu mogli bi se sažeti u zapažanje da „nije od presudnog značaja koliko mera koristimo u procesu identifikacije ... već koliki doprinos svaki pojedinačni podatak ima u donošenju valjane odluke” (Pirto, 1994, prema Feldhusen & Jarwan, 2000, p. 274). Otuda ne čude navodi da se identifikacija akademskog talenta u najvećem broju istraživanja oslanja na

pojedinačne pokazatelje, koji se uglavnom tiču impresivnog učinka na testovima sposobnosti ili izuzetnog školskog postignuća (Callahan & Miller, 2005; Rimm, 1994; Winner, 1996). No, uprkos načelnom stavu modernih koncepcija darovitosti koji se temelji na urušavanju kredibiliteta termanovske tradicije, činjenica je da mere opšte inteligencije nastavljaju da odnose primat u identifikaciji darovitih učenika. U prilog tome govori i podatak da meta-analiza empirijskih studija darovitosti u vodećem časopisu iz ove oblasti (Gifted Child Quarterly), sugerije visoku zastupljenost kvocijenta inteligencije, odnosno alternativnih testova koji značajno koreliraju sa merama opšte inteligencije, u identifikaciji darovitih ispitanika (Tannenbaum, 1992, prema Tannenbaum, 2000). Moguće objašnjenje neprevaziđenosti kvocijenta inteligencije u operacionalizovanju akademske darovitosti moglo bi se pronaći u prepoznavanju sadržaja mnogih testova inteligencije kao tesno povezanih sa problematikom školskog učenja. Drugim rečima, testovi inteligencije neretko mere sposobnosti koje su preduslov uspešnog ovladavanja školskim zahtevima, poput verbalnih sposobnosti, memorije, apstraktnog rezonovanja, generalizacije, indukcije i sl. (Salvia & Ysseldyke, 1995), što im daje prednost u aspektu prognostičke validnosti, kao „vrhovnog principa” u iznalaženju odgovarajućih instrumenata za selekciju akademski darovitih učenika (Hoge, 1988, 1989).

Istraživanja porodičnih prilika darovite dece

Oblast psihologije darovitosti koja je ponikla na pokušajima tumačenja razvoja talenta pod okriljem porodice predstavlja „klizav teren” za izvođenje opštih zaključaka. Nakon postizanja konsenzusa o tome da porodični uticaji imaju karakter podupiranja, ali ne i produkovanja izuzetnosti, istraživanja specifičnih aspekata funkcionisanja porodica sa darovitim detetom ne nude jednoznačne i celovite odgovore. Imajući u vidu konstrukte koji su u ovom istraživanju figurisali kao varijable istraživanja, rezultati različitih studija mogli bi se rasporediti duž dimenzije omeđene polovima usaglašenost/kontradiktornost.

Tako visoka usaglašenost odlikuje rezultate istraživanja uloge afektivne responsivnosti roditelja u razvoju talenta, otuda što se topao i prihvatajući stav roditelja pokazao dosledno povezanim sa visokim stepenom ostvarenosti detetovih potencijala (Bradly & Caldwell, 1976, Vernon, 1979, svi prema Landau & Weissler, 1993; Cornell & Grossberg, 1987; Karnes & Shwedel, 1987; Olszewski-Kubilius, 2002; Weissler & Landau, 1992).

Imajući u vidu da se afektivna responsivnost roditelja i osetljivost za detetove potrebe nalaze u osnovi sigurnog obrasca afektivne vezanosti deteta za članove porodice, potpuno je razumljivo što je i sigurno afektivno vezivanje kroz različita istraživanja ostvarivalo jednoznačne relacije sa razvojem darovitosti. Naime, osobe sa ovakvim obrascem afektivnog vezivanja odlikuje internalizovano

osećanje sopstvene vrednosti i prijatnosti zbog zbližavanja sa članovima porodice, te ravnoteža između potrebe za ličnom autonomijom i potrebe za pripadanjem porodici (detajnije pojašnjenje obrazaca (porodične) afektivne vezanosti može se naći u Pekić, 2011). Shodno tome, istraživanja pokazuju da deca kojima je inherentan ovaj obrazac afektivne vezanosti pokazuju visok nivo radoznalosti, istraživačkog ponašanja i uspešnosti u rešavanju problema (prema Vasta, Haith i Miller, 1998), kao i superiornost u aspektu jezičke kompetentnosti, u odnosu na nesigurno privrženu decu (Prior & Glaser, 2006; Van Ijzendoorn, Dijkstra, & Bus, 1995).

Nešto udaljeniju poziciju na dimenziji usaglašenosti rezultata istraživanja porodičnih prilika i razvoja darovitosti, ali još uvek blizu pola „usaglašenost”, zauzimaju nalazi istraživanja relacija kontrole u vaspitanju i aktualizacije potencijala. Naime, iako ne postoji sumnja u vezi sa shvatanjem kontrole kao usmeravanja i vođenja deteta, izvesne nedoumice proizilaze iz pokušaja utvrđivanja optimalnog intenziteta ove dimenzije. Tako se u okviru prve grupe istraživanja nailazi na rezultate koji ističu da vaspitanje darovite dece ima predznak izražene roditeljske responsivnosti za potrebe deteta, te niskog stepena restriktivnosti (Bradly & Caldwell, 1976, prema Landau & Weissler, 1993; Feldman & Goldsmith, 1991; Piper & Naumann, 1974), dok druga grupa istraživanja generiše nalaze koji povoljnim sredinskim prilikama za razvoj talenta proglašavaju visoke zahteve i kontrolu u vaspitanju, za koje se smatra da doprinose većoj odgovornosti i unapređivanju detetove veštine samoregulacije (Cooney, 1998, prema Paris, Morrison, & Miller, 2006; Vernon, 1979, prema Landau & Weissler, 1993). Mogući način premošćavanja oprečnih nalaza o ulozi roditeljske kontrole u razvoju darovitosti podrazumeva njeno povezivanje sa afektivnom dimenzijom. Naime, restriktivnost koja je ukombinovana sa emocionalnom hladnoćom, što se u pojedinim teorijskim modelima označava terminom *autoritarnost* (Baumrind, 1971, prema Lacković-Grgin, 2006), predstavlja svojevršno sredstvo prisile koje osujećuje detetove pokušaje osamostaljivanja i uspostavljanja lične autonomije (Genc, 1988), što nesumnjivo otežava preobražaj visokih potencijala deteta u izuzetan učinak. Sa druge strane, vaspitni stavovi koji se opisuju u terminima emocionalne topline i ograničavanja u vaspitanju, a koji se označavaju terminom *autoritativnost* (Baumrind, 1971, prema Lacković-Grgin, 2006), doprinose pozitivnom vrednosnom konotiranju termina „kontrola”, te njegovom povezivanju sa usmeravanjem i vođenjem deteta, što potpomaže proces razvoja darovitosti. Ovo u priličnoj meri korespondira sa shvatanjima autoritativnog vaspitnog stila kao najefektivnije kombinacije vaspitnih postupaka za transformaciju visokih potencijala u izuzetan učinak (Dwairy, 2004; Fine, 1977, prema Winner, 1996), kao i opisima kontrole u vaspitavanju darovitih kao ograničavanja koje ne sme imati karakter „parališuće prinude”, ali ni permisivnosti koja poništava bilo kakav oblik zabrane (Weissler &

Landau, 1992).

Rezultati istraživanja porodične podrške, shvaćene kao podjednako uvažavanje detetovih intelektualnih i emocionalnih potreba, još su manje usaglašeni. Naime, uz ubedljive potvrde oslanjanja darovitog deteta na podršku članova porodice (Bradly & Caldwell, 1976, prema Landau & Weissler, 1993; Mascie-Taylor, 1989; Olszewski-Kubilius, 2000), nailazi se i na nezanemarljivu količinu nalaza koji ukazuju na mogućnost dostizanja vrhunskog učinka u određenom domenu i u uslovima ozbiljne narušenosti porodičnih odnosa koji rezultiraju niskim stepenom podrške (Cox, 1926; Dabrowski, 1967, prema Fornia & Frame, 2001; Goertzel, Goertzel, & Goertzel, 1978; West, 1960). No, ukoliko porodičnu podršku stavimo u kontekst konkretnog domena manifestovanja darovitosti, dolazimo do zapažanja da korpus nalaza o ovom problemu ipak nudi jasniju osnovu za izvođenje opštijih zaključaka. Naime, s obzirom na to da porodična podrška doprinosi boljoj psihološkoj prilagođenosti pojedinca, te konsekvntno i njegovoj boljoj adaptaciji na uslove školskog života (Cornell & Grossberg, 1987; Dubow & Tisak, 1989; Dunn, Putallaz, & Sheppard, 1987), dolazi se do zaključka da podrška članova porodice ima važnu ulogu u razvoju talenta u akademskim domenima. Sa druge strane, ako znamo da se kreativnost shvata i kao sposobnost modifikacije i preoblikavanja spoljnog okruženja, nasuprot adaptaciji (Taylor, 1973, prema Taylor, 2009), prilično je jasno da su visoki dometi u kreativnoj produkciji mogući i u uslovima oskudne podrške porodice.

Nasposletku, najviši stepen kontradiktornosti uočava se u segmentu izučavanja uloge porodične kohezivnosti i adaptabilnosti u razvoju darovitosti, koje se detaljno razrađuju u okviru Olsonovog Cirkumpleks modela (detaljno pojašnjenje ovog modela u kontekstu razvoja darovitosti može se naći u Pekić, Kodžopeljić i Genc, 2013). Naime, ishodi istraživanja emocionalne povezanosti članova porodice (kohezivnost) i promenljivosti strukture moći, uloga i pravila unutar porodica sa darovitim detetom (adaptabilnost), podrazumevaju ravnomernu zastupljenost rezultata koji svedoče o važnosti ovih karakteristika porodičnog funkcionisanja u razvoju darovitosti (Abelman, 1991; Caplan, Henderson, Henderson, & Fleming, 2002; Cornell & Grossberg, 1987; Karnes & Shwedel, 1987), kao i rezultata koji negiraju posebnu vezu porodične kohezivnosti/adaptabilnosti i darovitosti (Csikszentmihalyi, Rathunde, & Whalen, 1997; Taylor, 1996, prema Schilling, Sparfeldt, & Rost, 2006; West, Hosie, & Mathews, 1989). No, čak i da nema „negacijskog” korpusa nalaza i da je kontradiktornost gotovo nepostojeća, ovo područje empirije ne bilo bio lišeno poteškoća u generisanju celovitih odgovora, otuda što nam ne nudi saznanja o optimalnim nivoima porodične kohezivnosti/adaptabilnosti za razvoj darovitosti, koje mnogi teorijski modeli naširoko elaboriraju.

U vrlo sličan položaj nas dovodi i namera upoznavanja sa kvalitetom udruženog delovanja roditelja u kontekstu brige o darovitim detetima, koja se odvija

po trijadnom obrascu majka-otac-dete, a označava se terminom koroditeljska saradnja ili alijansa (deteljnije pojašnjenje koroditeljske saradnje može se naći u Pekić i Mihić, 2009). Iako se procenjuje da je konstrukt koroditeljske saradnje opsežno empirijski tretiran u aspektu izučavanja njegovih prediktora i mogućih ishoda (Van Egeren & Hawkins, 2004), čini se da relevantna literatura oskudeva u nalazima koji razmatraju relaciju koroditeljskih odnosa i darovitosti dece. Sasvim je moguće da razlog slabije istraženosti koroditeljstva u porodicama sa darovitim detetom proizilazi iz kratke istorije naučnog interesovanja za problem koroditeljstva, čiji se počeci vezuju za prethodnu deceniju, kao i iz poteškoća obuhvatne operacionalizacije konstrukta koji u osnovi sabira veći broj različitih dimenzija (Van Egeren & Hawkins, 2004).

U nameri da se redukuju nejasnoće koje postoje u ovom segmentu empirije, sprovedeno istraživanje je imalo za cilj utvrđivanje distinktivnih karakteristika porodica sa akademski darovitim adolescentom u odnosu na adolescente koji nisu daroviti, u prostoru sledećih varijabli porodičnog funkcionisanja: vaspitni postupci roditelja, porodična podrška, koroditeljski odnosi, porodična kohezivnost/adaptabilnost i porodična afektivna vezanost.

Metod

Uzorak i postupak

Formiranje uzorka istraživanja obavljeno je u dva koraka. U preliminarnoj fazi način uzorkovanja je sadržavao elemente stratifikovanog uzorka, imajući u vidu činjenicu da je najpre obavljena stratifikacija uzorka prema kriterijumu gimnazijskog usmerenja (društveno-jezički i prirodno-matematički smer). Nakon toga, u okviru dvaju stratuma primenjena je baterija testova inteligencije KOG3, kojom je ispitano 736 gimnazijalaca sa teritorije Srbije, i to 366 učenika društveno-jezičkog smera i 370 učenika prirodno-matematičkog smera, koji pohađaju sledeće gimnazije: Zemunska gimnazija, gimnazije „Jovan Jovanović Zmaj” i „Isidora Sekulić” u Novom Sadu i gimnazija „Veljko Petrović” u Somboru. U drugom koraku uzorkovanja, u okviru pomenutih stratuma primenjeni su principi neprobabilističkog, namerenog uzorkovanja tako što su u konačan uzorak uključeni ispitanici nadprosečne inteligencije ($IQ > 120$) i odličnog školskog postignuća (prosečna ocena na polugodištu iznad 4.50), koji su sačinjavali poduzorak akademski darovitih učenika, dok su ispitanici prosečne inteligencije ($IQ 90-110$) i „osrednjeg” školskog učinka (uspeh na polugodištu niži od odličnog; $AS = 3.74$), uključeni u poduzorak učenika koji nisu akademski daroviti. Drugim rečima, u okviru dvaju gimnazijskih usmerenja obavljala se selekcija akademski darovitih i prosečnih učenika, što je rezultiralo sledećom strukturom uzorka: akademski daroviti koji pohađaju društveno-jezički smer (n

= 87), akademski daroviti koji pohađaju prirodno-matematički smer ($n = 90$), akademski prosečni koji pohađaju društveno-jezički smer ($n = 90$) i akademski prosečni koji pohađaju prirodno-matematički smer gimnazije ($n = 91$). Ovakvim metodom selekcije, u konačan uzorak je uključeno 358 ispitanika iz preliminarnе faze uzorkovanja.

Instrumenti

Skala vaspitnih stavova (VS skala: Kodžopeljić, Štula i Genc, 2006). VS skala korišćena je za merenje dveju dimenzija vaspitanja – afektivne i dimenzije kontrole. Skala ispituje detetovu percepciju vaspitnih postupaka majke i oca na pomenutim dimenzijama i sadrži četiri subskale sa po 11 ajtema, koje se odnose na četiri pola ovih dveju dimenzija: subskala za merenje toplog, hladnog, ograničavajućeg i popustljivog vaspitanja. Na svakoj od ukupno 44 stavke, ispitanik daje odgovor na petostepenoj skali Likertovog tipa, posebno procenjujući vaspitne postupke majke i vaspitne postupke oca. U sprovedenom istraživanju dimenzije su koncipirane tako da viši skor na afektivnoj dimenziji označava izraženiju toplinu u vaspitanju, dok je viši skor na dimenziji kontrole pokazatelj većeg stepena restriktivnosti u vaspitanju. Skala poseduje zadovoljavajuće metrijske karakteristike i stabilnu faktorsku strukturu (vidi Kodžopeljić, Štula i Genc, 2006).

Upitnik percipirane porodične podrške (Perceived Social Support from Family – PSS-Fa: Procidano & Heller, 1983). Ovaj upitnik namenjen je merenju konstrukta porodične podrške. U okviru ovog upitnika porodična podrška je operacionalizovana preko tri vrste indikatora: pružanje emotivne potpore od strane porodice, pomoć porodice u rešavanju problema i učešće u rešavanju porodičnih problema, koji su operacionalizovani posredstvom 20 stavki sa binarnim formatom odgovora. Cronbachova alfa sugeriše zadovoljavajuću pouzdanost ($\alpha = .85$).

Upitnik koroditeljske saradnje (Coparenting in Family of Origin – CFO: Stright & Bales, 2003). CFO meri stepen podrške koje supružnici pružaju jedno drugom u vaspitanju i brizi o detetu. Upitnik sadrži 12 ajtema sa petostepenom skalom za odgovaranje, od kojih šest ajtema meri suportivno roditeljstvo, a šest kompetitivno roditeljstvo. Upitnik predviđa izračunavanje samo jedne mere, odnosno mere suportivnog koroditeljstva koja se dobija sumiranjem skorova na stavkama koje operacionalizuju uzajamnu podršku roditelja i skorova na rekodiranim stavkama koje mere kompetitivno koroditeljstvo. Interna konzistenstnost instrumenta je zadovoljavajuća, na šta upućuje vrednost Cronbachove alfe od .82.

Upitnik porodične kohezivnosti i fleksibilnosti (Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale - FACES III: Olson, 2000). Ovim upitnikom su

merene dimenzije porodične kohezivnosti i fleksibilnosti. Upitnik je proizašao iz Olsonovog Trodimenzionalnog Cirkumpleks modela bračnog i porodičnog sistema (Olson, 2000). Upitnik se sastoji od 20 stavki sa petostepenom skalom za odgovaranje, pri čemu 10 stavki operacionalizuje porodičnu kohezivnost, a preostalih 10 se odnosi na porodičnu adaptabilnost. Pouzdanost subskale porodične kohezivnosti iznosi .74, a porodične adaptabilnosti .65.

Skraćena verzija Invenatara iskustva u bliskim vezama (IBV: Kamenov i Jelić, 2003). Ovaj inventar korišćen je za procenu afektivne vezanosti ili privrženosti u relacijama sa članovima porodice. Instrument nudi uvid u kvalitet unutrašnjih radnih modela sebe i drugih, uzimajući u obzir poziciju ispitanika na dimenzijama Anksioznost i Izbegavanje, kao i obrazac porodične afektivne vezanosti na osnovu kombinacije skorova ispitanika na dvema dimenzijama. Upitnik se sastoji od 18 ajtema sa sedmostepenom skalom odgovora, pri čemu devet stavki operacionalizuje Anksioznost, a preostalih devet Izbegavanje. Cronbachova alfa za subskalnu anksioznosti iznosi .69, a za subskalnu izbegavanja .89.

Rezultati

Razlike između porodica akademski darovitih i prosečnih učenika

Za ispitivanje postojanja i strukture razlika između porodica akademski darovitih i prosečnih adolescenata u prostoru gore navedenih karakteristika porodičnog funkcionisanja, primenjena je kanonička diskriminaciona analiza. U Tabeli 1 su prikazani glavni statistički pokazatelji koji se odnose na značajnost diskriminativne funkcije.

Tabela 1
Značajnost kanoničke diskriminativne funkcije

Diskriminativna funkcija	Koeficijent kanoničke korelacije	Wilksova lambda	Hi-kvadrat	df	p
1	.38	.86	34.72	12	.001

Kao što nam statistički značajan hi-kvadrat sugeriše, porodice akademski darovitih i prosečnih adolescenata se značajno razlikuju u naznačenim aspektima porodičnog funkcionisanja. Drugim rečima, značajnost diskriminativne funkcije upućuje na zaključak da između subpopulacijske pripadnosti (porodice akademski darovitih – porodice prosečnih učenika) i skupa karakteristika porodičnog funkcionisanja uzetih zajedno, postoji značajna povezanost u populaciji. No, vrednost koeficijenta kanoničke korelacije istovremeno sugeriše

da ta povezanost nije naročito visoka, te da diskriminativna funkcija objašnjava oko 14% varijanse u specifikovanom setu diskriminišućih varijabli, dok rezultati a posteriori klasifikacije sugerišu da bi 64% ispitanika bilo tačno svrstano u kategoriju darovitih, odnosno prosečnih učenika na osnovu skorova na ispitivanim varijablama porodičnog funkcionisanja (Tabela A1 u Prilogu).

Tabela 2

Struktura diskriminativne funkcije

Varijabla porodičnog funkcionisanja	Korelacije sa disk. funkcijom
Kontrola - majka	.63**
Izbegavanje	.62**
Afektivna dimenzija - majka	-.52**
Anksioznost	.49**
Kontrola - otac	.48**
Koroditeljska saradnja	.40*
Kohezivnost	-.38*
Pomoć porodice u rešavanju problema	.37*
Emotivna potpora članova porodice	.28
Afektivna dimenzija - otac	-.21
Adaptabilnost	-.19
Učešće u rešavanju porodičnih problema	.16

** $p < .01$. * $p < .05$.

Iz Tabele 2 je uočljivo da se složaj porodičnih karakteristika koji najbolje diferencira porodice akademski darovitih i prosečnih učenika može opisati u terminima emotivne hladnoće i restriktivnosti majke, izbegavanja bliskih relacija sa članovima porodice (negativan model drugih), anksioznosti (negativan model sebe), restriktivnosti oca, kompetitivnog koroditeljskog odnosa, niske porodične kohezivnosti, te oslanjanja na porodicu prilikom rešavanja problema. Zajednički naziv za ovaj složaj karakteristika mogao bi da glasi *emotivna distanca prema članovima porodice kao rezultat autoritarnosti roditelja i narušenog odnosa među njima*. Iako može delovati da ovakav opis diskriminativne funkcije ne ukazuje na njenu zasićenost varijablom pomoć porodice u rešavanju problema, važno je istaći da se u ovakvoj konstelaciji varijabli, pomoć porodice više može tumačiti kao pasivno-zavisan odnos koji u najvećoj meri proizilazi iz visokog stepena roditeljske kontrole, a ne iz emotivne bliskosti, tako da se i ovaj aspekt razlike može dovesti u relaciju sa nazivom diskriminativne funkcije.² Na osnovu predznaka grupnih centroida, prikazanih u Tabeli 3, vidimo da porodice akademski darovitih učenika imaju nižu poziciju (prosek) na diskriminativnoj funkciji, što znači da akademski talenat ostvaruje relaciju sa emocionalnom vezanošću za porodicu, koja najverovatnije isходи iz topline majke i popustljivosti oba roditelja, kao i

² U prilog ovakvom tumačenju govori i rezultat da varijabla pomoć porodice u rešavanju problema ostvaruje negativnu korelaciju sa toplinom oca ($r = -.58, p < .01$), odnosno majke ($r = -.66, p < .01$), te pozitivnu korelaciju sa restriktivnošću oca ($r = .25, p < .01$), odnosno majke ($r = .27, p < .01$).

podržavajućeg odnosa među njima. No, ako bismo ipak želeli preciznije opisati distinktivne karakteristike porodica sa akademski darovitim adolescentom, posegnuli bismo za sledećom terminologijom: veća toplina i popustljivost majke, odnosno oca, viši stepen suportivnosti u koroditeljstvu, te viši nivo porodične kohezivnosti, odnosno niže izbegavanje i anksioznost (pozitivniji model sebe i drugih) i veća samostalnost u rešavanju problema.

Tabela 3

Položaj grupnih centroida

Kategorija	Diskriminativna funkcija
Porodice akademski darovitih učenika	-.38
Porodice prosečnih učenika	.43

Diskusija

Dobijeni nalazi mogli bi se diskutovati u odnosu na tri pitanja: 1) u kojim segmentima ostvaruju saglasnost sa postojećim saznanjima o porodičnom okruženju akademski darovitih učenika, 2) u kojim segmentima odstupaju od ovih saznanja, 3) u kojim segmentima dopunjuju postojeća saznanja o razmatranom problemu. Ako krenemo od prvog pitanja, u prvom redu nailazimo na priličnu uklopljenost dobijenih nalaza u korpus saznanja o vaspitnim postupcima roditelja darovite dece. Kad je reč o afektivnoj dimenziji, kao i u slučaju mnogih ranijih istraživanja, toplina u vaspitanju se pokazuje značajnom odrednicom okruženja darovitog deteta (Bradly & Caldwell, 1976, Vernon, 1979, svi prema Landau & Weissler, 1993; Cornell & Grossberg, 1987; Karnes & Shwedel, 1987; Olszewski-Kubilius, 2002; Weissler & Landau, 1992). Preciznije rečeno, pod toplinom u vaspitanju se pre svega misli na topao odnos majke prema detetu, otuda što vaspitni postupci oca na afektivnoj dimenziji ne ostvaruju značajnu povezanost sa diskriminativnom funkcijom. Manja zasićenost diskriminativne funkcije prihvatajućim odnosom oca vrlo verovatno proizilazi iz jače afektivne vezanosti darovitog deteta za majku, koja predstavlja centralnu figuru u odnosima emocionalne razmene.

Nalazi koji se tiču dimenzije kontrole saglasni su sa linijom istraživanja koja darovitost dece povezuje sa nižim stepenom restriktivnosti u vaspitanju (Bradly & Caldwell, 1976, prema Landau & Weissler, 1993; Feldman & Goldsmith, 1991; Piper & Naumann, 1974). Naime, dobijeni rezultati upućuju na povezanost akademske darovitosti sa popustljivošću oba roditelja, koja bi se prevashodno mogla protumačiti kao podsticanje detetove autonomije i samostalnosti, imajući u vidu saznanja o važnosti individuacije u kontekstu darovitosti. Dakle, popustljivost u vaspitanju nipošto ne implicira odsustvo bilo kakvih pravila, već više odgovara onome što Csikszentmihalyi naziva porodičnom diferencijacijom,

opisujući je kao „ohrabrivanje deteta da razvija sopstvenu individualnost kroz traganje za izazovima i novim mogućnostima” (Csikszentmihalyi et al., 1997, p. 155).

Priklanjanje dobijenih nalaza ishodima ranijih istraživanja primetno je i u aspektu porodičnog afektivnog vezivanja. Naime, rezultati sugerišu povezanost akademske darovitosti sa pozitivnim modelom sebe i drugih, odnosno sa sigurnim obrascem afektivnog vezivanja (vidi Tabelu A2 u Prilogu, koja nudi podatke o ispodprosečnoj poziciji darovitih ispitanika na dimenzijama Anksioznost i Izbegavanje). Prevedeno na opisne kategorije, akademski darovite adolescente odlikuje internalizovano osećanje sopstvene vrednosti i prijetnosti zbog zbližavanja sa članovima porodice, te ravnoteža između potrebe za ličnom autonomijom i potrebe za pripadanjem porodici. Na osnovu ranijih istraživanja korelata sigurnog afektivnog vezivanja, mogli bismo reći da ovakav tip afektivne vezanosti za porodicu potpomaže razvoj akademske darovitosti na neki od sledećih načina: pospešivanjem socioemocionalne kompetentnosti darovitog deteta (Prior & Glasser, 2006; Vasta i sar., 1998; Weinfeld, Sroufe, England, & Carlson, 1999), intenziviranjem njegove motivacije, naročito u aspektu perzistencije i posvećenosti zadatku (Joseph, 1999, prema Wellisch, 2010), te pozitivnim reflektovanjem na niz karakteristika kognitivnog funkcionisanja, poput radoznalosti, istraživačkog ponašanja i uspešnosti u rešavanju problema (prema Vasta i sar., 1998), odnosno superiornosti u aspektu jezičke kompetentnosti (Prior & Glaser, 2006; Van Ijzendoorn et al., 1995).

Kad je reč o mestima razilaženja dobijenih nalaza i rezultata ranijih istraživanja, valja pomenuti neočekivani smer povezanosti dimenzija porodične podrške i diskriminativne funkcije. Naime, sve tri dimenzije porodične podrške u većoj meri odlikuju poduzorak porodica prosečnih učenika, iako relevantna literatura nudi argumente u prilog zasnovanosti akademskih vidova darovitosti na stabilnom porodičnom okruženju i intenzivnoj porodičnoj podršci (Csikszentmihalyi et al., 1997). Jedno od mogućih objašnjenja izopštenosti dobijenih rezultata iz okvira konzistentnih tumačenja prirode relacija porodične podrške i akademskog talenta, moglo bi se pronaći u shvatanjima koja ističu da je jedna od tri suštinske karakteristike darovite dece samostalnost, shvaćena kao minimalno oslanjanje na pomoć i podršku odraslih osoba u aktivnostima ovladavanja domenom darovitosti (Winner, 1996). Ovo objašnjenje deluje prilično prihvatljivo, imajuću u vidu konstelaciju varijabli u kojoj dimenzija porodične podrške figuriše kao značajan aspekt razlika između porodica darovitih i prosečnih učenika. Naime, kao što je ranije pomenuto, pomoć porodice u rešavanju problema može se tumačiti kao pasivno-zavisan odnos koji u najvećoj meri proizilazi iz visokog stepena roditeljske kontrole.

Dobijeni rezultati predstavljaju i svojevrsnu dopunu postojećeg korpusa saznanja o porodičnim prilikama darovitih učenika u aspektu porodične

kohezivnosti/fleksibilnosti i koroditeljske saradnje. Ukoliko razmotrimo prosečne skorove porodica sa darovitim adolescentom na dimenzijama kohezivnosti i fleksibilnosti, uočavamo da su ovi skorovi iznad prosečnih vrednosti standardizacionog uzorka, te da se ove porodice mogu svrstati u balansirane porodice, i to u fleksibilno-povezani tip porodica (vidi Tabelu A3 u Prilogu). U terminima Trodimenzionalnog cirkumpleks modela, porodice sa darovitim adolescentom odlikuju umereni nivoi kohezivnosti i adaptabilnosti, što podrazumeva dobro balansiranje između zajedništva i individualnosti, odnosno stabilnosti i promene. Ova izbalansiranost, istovremeno, znači i mogućnost promene tipa porodičnog funkcionisanja u situaciji suočenosti sa normativnim stresom i nenormativnim promenama. Sasvim je moguće da je ovaj aspekt porodičnog funkcionisanja u dvosmernoj relaciji sa akademskim talentom, što znači da visoka sposobnost promene tipa porodičnog funkcionisanja verovatno proizilazi iz činjenice da odgajanje darovitog deteta predstavlja svojevrsan normativni stres, premda je logično pretpostaviti i da izbalansiranost porodičnog funkcionisanja ima povratni pozitivan uticaj na realizaciju potencijala darovitog deteta. Ovaj pozitivan uticaj ogleda se u pospešivanju rezilijentnosti porodičnog sistema, čime se smanjuje distraktivno delovanje različitih stresora na aktualizaciju potencijala darovitog deteta.

I naposljetku, istraživanje nudi i odgovore o kvalitetu koroditeljske saradnje u porodicama sa darovitim detetom, što predstavlja najmanje istražen aspekt porodičnog konteksta darovitosti. S tim u vezi je dobijeno da porodice sa darovitim adolescentom odlikuje viši nivo suportivne koroditeljske saradnje, što drugim rečima znači da akademski talenat ima oslonac i u uzajamnoj saradnji i podršci roditelja u njihovim interakcijama sa darovitim detetom, baš kao što to istraživanja relacija koroditeljske saradnje i konstrukata srodnih akademskom talentu impliciraju (Brody & Flor, 1996; Dopkins-Stright & Neitzel, 2003; Skinner & Wellborn, 1997). Drugim rečima, u ranijim istraživanjima koroditeljske saradnje ustanovljeno je da uzajamna podrška supružnika u vaspitanju deteta ima pozitivnog odraza na njegove adaptivne potencijale, uključujući i adaptaciju na školske zahteve (Stright & Neitzel, 2003, prema Kolak & Vernon-Feagans, 2008), kao i na nivo socioemocionalne kompetentnosti (Abidin & Brunner, 1995; Dopkins-Stright & Neitzel, 2003; Brody, Flor, & Neubaum, 1998, McHale & Rasmussen, 1998, svi prema Kolak & Vernon-Feagans, 2008).

Zaključak

Poređenjem porodica koje odgajaju darovite srednjoškolce sa porodicama prosečnih učenika, uočava se izvesna specifičnost u načinu funkcionisanja porodica koje neguju akademsku darovitost. Pri tom bismo mogli reći da centralnu okosnicu porodičnog konteksta akademske darovitosti predstavlja

toplo-popustljiv vaspitni stil roditelja. Naime, toplina roditelja, prevashodno majke, upliviše u emocionalne odnose među članovima porodice, odnosno u porodičnu kohezivnost i porodičnu afektivnu vezanost, no njena udruženost sa popustljivošću doprinosi tome da emocionalna vezanost bude umerena, te da ima predznak ravnoteže između lične autonomije i pripadnosti porodici. Osim toga, toplo-popustljivi vaspitni stil roditelja determiniše i nivo porodične adaptabilnosti, tako što doprinosi umerenim promenama u strukturi moći, odnosima uloga i pravilima, koje imaju predznak demokratske vaspitne atmosfere. Naposljetku, vaspitni stilovi roditelja se prepoznaju i u osnovi koroditeljske saradnje, otuda što se njihova međusobna usaglašenost smatra važnom odrednicom suportivnog koroditeljstva.

Reference

- Abelman, R. (1991). Parental communication style and its influence on exceptional children's television viewing. *Roeper Review*, 14, 23–27.
- Abidin, R. R., & Brunner, J. F. (1995). Development of parenting alliance inventory. *Journal of Clinical Child Psychology*, 24(1), 31–40.
- Brody, G. H., & Flor, D. L. (1996). Coparenting, family interactions, and competence among African American youths. In J. P. McHale & P. A. Cowan (Eds.), *Understanding how family level dynamics affect children's development: Studies of two-parent families* (pp. 77–91). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Callahan, C. M., & Miller, E. M. (2005). A child-responsive model of giftedness. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (2nd ed., pp. 38–50). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Caplan, C. M., Henderson, C. E., Henderson, J., & Fleming, D. L. (2002). Socioemotional factors contributing to the adjustment among early-entrance college students. *Gifted Child Quarterly*, 46(2), 124–134.
- Coleman, L. J., & Cross, T. L. (2005). *Being gifted in school: An introduction to development, guidance and teaching*. Waco, TX: Purfock Press.
- Cornell, D. G., & Grossberg, I. W. (1987). Family environment and personality adjustment in gifted program children. *Gifted Child Quarterly*, 31(2), 59–64.
- Cox, C. M. (1926). *The early mental traits of three hundred geniuses. Genetic studies of geniuses, Vol. 2*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Csikszentmihalyi, M., Rathunde, K., & Whalen, S. (1997). *Talented teenagers: The roots of success and failure*. New York: Cambridge University Press.
- Dopkins-Stright, A., & Neitzel, C. (2003). Beyond parenting: Coparenting and children's classroom adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 27(1), 31–40.
- Dubow, E. F., & Tisak, J. (1989). The relation between stressful life events and adjustment in elementary school children: The role of social support and

- social problem-solving skills. *Child development*, 60(6), 1412–1423.
- Dunn, S. E., Putallaz, M., & Sheppard, B. H. (1987). Social support and adjustment in gifted adolescents. *Journal of Educational Psychology*, 79, 467–473.
- Dwairy, M. (2004). Parenting styles and mental health of Arab gifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 48, 275–286.
- Feldhusen, J. F., & Jarwan, F. A. (2000). Identification of gifted and talented youth for educational programs. In K. A. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg, & R. Subotnik (Eds.), *International handbook of giftedness and talent* (pp. 271–282). Oxford: Elsevier science.
- Feldman, D. H., & Goldsmith, L. T. (1991). *Nature's gambit: Child prodigies and the development of human potential*. New York: Teachers College Press.
- Fornia, G. L., & Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *The Family Journal*, 9, 384–390.
- Freeman, J. (1979). *Gifted children: Their identification and development in social context*. Lancaster: MPT Press Limited.
- Genc, L. (1988). Dimenzije vaspitanja i razvoj ličnosti: teorija i istraživanja. *Psihologija*, 4, 121–132.
- Goertzel, M. G., Goertzel, V., & Goertzel, T. G. (1978). *Three hundred eminent personalities*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gray-Fow, B. (2005). *Discovering and developing talent in schools*. New York: David Fulton Publishers.
- Hoge, R. D. (1988). Issues in the definition and measurement of the giftedness construct. *Educational Researcher*, 17(7), 12–16.
- Hoge, R. D. (1989). An examination of the giftedness construct. *Canadian Journal of Education*, 14(1), 6–17.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73–91.
- Karnes, M. B., & Shwedel, A. (1987). Differences in attitudes and practices between fathers of young gifted and fathers of young nongifted children: A pilot study. *Gifted Child Quarterly*, 31, 79–82.
- Kerr, B. (2009). *Encyclopedia of giftedness, creativity and talent*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kodžopeljić, J. Štula, J. i Genc, L. (2006). Konstrukcija skale za merenje vaspitnih stavova. U E. Kamenov (Ur.), *Evropske dimenzije reforme sistema obrazovanja i vaspitanja* (str. 467–474), Novi Sad: Odsek za pedagogiju, Filozofski fakultet.
- Kolak, A. M., & Vernon-Feagans, L. (2008). Family-level coparenting processes and child gender as moderators of family stress and toddler adjustment. *Infant and Child Development*, 17, 617–638.
- Lacković-Grgin, K. (2006). *Psihologija adolescencije*. Jatrebarsko: Naklada Slap.
- Landau, E., & Weissler, K. (1993). Parental environment in families with gifted

- and nongifted children. *Journal of Psychology*, 127(2), 129–142.
- Marland, S. (1972). *Education of the gifted and talented. Report to Congress*. Washington, DC: U. S. Government Printing Office.
- Mascie-Taylor, C. (1989). Biological and social aspect of development. In N. Entwistle (Ed.), *Handbook of educational ideas and practices* (pp. 992–997). London: Routledge.
- Mitić, M. (1996). *Porodica i stres: između poraza i nade*. Beograd: Institut za psihologiju.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family therapy*, 22, 144–167.
- Olszewski-Kubilius, P. (2000). The transition from childhood giftedness to adult creative productiveness: Psychological characteristics and social supports. *Roeper Review*, 23, 65–71.
- Olszewski-Kubilius, P. (2002). Parenting practices that promote talent development, creativity, and optimal adjustment. In M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 205–212). Waco: TX: Prufrock Press.
- Paris, S. G., Morrison, F. J., & Miller, K. F. (2006). Academic pathways from preschool through elementary school. In P. A. Alexandar & P. H. Winne (Eds.), *Handbook of Educational Psychology* (2nd ed., pp. 61–85). Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pekić, J. (2011). *Karakteristike porodica sa akademski darovitim adolescentom*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Pekić, J. i Mihić, I. (2009). Koroditeljski odnosi u primarnoj porodici. U M. Zotović, J. Petrović i I. Mihić (Ur.), *Psihološka procena porodice: mogućnosti i ograničenja* (str. 99–105). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Pekić, J., Kodžopeljić, J. i Genc, A. (2013). Uloga porodice u razvoju darovitosti – porodična podrška/stimulacija i porodična kohezivnost/adaptabilnost. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, XXXVIII-2*, 111–127.
- Piper, L., & Naumann, T. F. (1974). *Home environment variables and gifted young children: An ecological inquiry*. Ellensburg, Washington: Central Washington State College.
- Prior, V., & Glaser, D. (2006). *Understanding attachment and attachment disorders: Theory, evidence and practice*. London: Jessica Kingsley.
- Procidano, M. E., & Heller, K. (1983). Measures from perceived social support from friends and from family: Three validation studies. *American Journal of Community Psychology*, 11(1), 1–24.
- Renzulli, J. S. (2005). The tree-ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp. 246–280). New York: Cambridge University Press.

- Rimm, S. B. (1994). *Keys to parenting the gifted child*. Hauppauge: Baron's Educational Series.
- Salvia, J., & Ysseldyke, J. E. (1995). *Assesment in special and remedial education* (6th ed.). Boston: Houghton-Mifflin.
- Schilling, S. R., Sparfeldt, J. R., & Rost, D. H. (2006). Families with gifted adolescents. *Educational Psychology, 26*(1), 19–32.
- Skinner, E. A., & Wellborn, J. G. (1997). Children's coping in the academic domain. In S. A. Wolchik & I. N. Sandler (Eds.), *Handbook of children's coping with common stressors: Linking theory and intervention* (pp. 387–422). New York: Plenum Press.
- Stefanović-Stanojević, T. (2004). *Emocionalni razvoj ličnosti*. Niš: Filozofski fakultet.
- Stright, A. D., & Bales, S. S. (2003). Coparenting quality: Contribution of child and parent characteristics. *Family Relations, 52*, 232–240.
- Tannenbaum, A. J. (2000). A history of giftedness in scholl and society. In K. A. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg, & R. Subotnik (Eds.), *International handbook of giftedness and talent* (pp. 23–55). Oxford: Elsevier science.
- Taylor, I. A. (2009). A retrospective view of creativity investigation. In I. A. Taylor & J. W. Getzels (Eds.), *Perspectives in creativity* (pp. 1–37). Chicago: Aldine Pub. Co.
- Van Egeren, L. A., & Hawkins, D. P. (2004). Coming to terms with coparenting: Implications of definitions and measurement. *Journal of Adult Development, 11*(3), 165–178.
- Van Ijzendoorn, M. H., Dijkstra, J., & Bus, A. G. (1995). Attachment, intelligence and language: A meta-analysis. *Social Development, 4*, 115–128.
- Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Weinfield, N., Sroufe, A., England, B., & Carlson, E. (1999). The nature of individual differences in infant-caregiver attachment. In J. Cassidy & P. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical application* (pp. 68–88). New York: Guilford.
- Weissler, K., & Landau, E. (1992). Characteristics of families with no, one or more than one gifted child. *Journal of psychology, 127*(2), 143–152.
- Wellisch, M. (2010). Communicating love or fear: The role of attachment styles in pathways to giftedness. *Roeper Review, 32*, 116–126.
- West, J. D., Hosie, T. W., & Mathews, F. N. (1989). Families of academically gifted children. *The School Counselor, 37*, 121–127.
- West, S. S. (1960). Sibling configuration of scientists. *American Journal of Sociology, 66*, 268–271.
- Winner, E. (1996). *Gifted children: Myths and realities*. New York: Basic Books.
- Winner, E., & Martino, G. (2000). Giftedness in non-academic domains: The case

of the visual arts and music. In K. Heller, F. Mönks, R. Sternberg, & R. Subotnik (Eds.), *Giftedness and talent* (pp. 95–110). Oxford: Elsevier science.

Jasmina Pekić

**Jasmina
Kodžopeljić**

Department of
Psychology, Faculty of
Philosophy, University of
Novi Sad

DISTINCTIVE PROFILE OF THE FAMILIES WITH ACADEMICALLY GIFTED ADOLESCENTS

The research presented in this paper aims to examine the nature of the relationship of certain characteristics of family functioning and academic talent, in order to clarify the distinctive profile of families with gifted child. In specifying the characteristics of family functioning, the choice was reduced to the following variables: parental style, family support, co-parent relationships, family cohesion and adaptability, and family attachment style. The survey was carried out on the sample of 358 respondents (177 academically gifted pupils and 181 average pupils), who attended socio-linguistic and mathematic-science courses of grammar school. The selection criteria were IQ score above 120 and excellence in academic performance, for the group of academically gifted, and average IQ score and academic performance for the group of average pupils. Examination of the space of family functioning was carried out using the following instruments: the Parental Rearing Styles Scale (PRS scale), the Perceived Social Support from Family (PSS-Fa), the Coparenting in Family of Origin (CFO), the family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale (FACES III), and a short form of the Experiences in Close Relationship Inventory (ECRI). The obtained results suggest that there are significant differences in the way of the family functioning between the families with academically gifted adolescents and families with the average adolescents. Specifically, the characteristic of the first type of a family is a higher level of emotional connection of the gifted child with the other family members, which derives from the warm-permissive rearing style of parents and their supportive relationships.

Keywords: academic talent, gifted adolescents, family context of giftedness

Prilog A

Tabela A1

Rezultati a posteriori klasifikacije darovitih i prosečnih učenika

	Darovitost	Predikovana grupna pripadnost		Total
		Daroviti	Prosečni	
<i>f</i>	Daroviti	119	58	177
	Prosečni	71	110	181
<i>%</i>	Daroviti	67.2	32.8	100.0
	Prosečni	39.2	60.8	100.0

Napomena. 64.0% slučajeva je tačno klasifikovano.

Tabela A2

Prosečni skorovi na dimenzijama Anksioznost i Izbegavanje – akademski daroviti učenici

Deskriptivni pokazatelji	Anksioznost	Izbegavanje
<i>AS</i>	22.80*	21.76*
<i>SD</i>	7.06	10.34

Napomena. * siguran obrazac čini rezultat na Anksioznosti i na Izbegavanju < 36 (prema Stefanović-Stanojević, 2004).

Tabela A3

Prosečni skorovi porodica akademski darovitih učenika na dimenzijama kohezivnost i fleksibilnost

Deskriptivni pokazatelji	Kohezivnost	Fleksibilnost
<i>AS</i>	41.58*	30.98*
<i>SD</i>	6.07	5.67

Napomena. * norme dostupne u Mitić, 1996.